

До
Председателя на Научното жури
Професор Петър Стоянов

Относно:
Дисертационен труд за получаване на
научната и образователна степен „доктор“ на
Цветан Спасов под заглавие: Концептуални
приоритети и институционални механизми на
прехода към устойчиво развитие в България.

СТАНОВИЩЕ
на доц. Боян Кулов, член на Научното жури
научен секретар, Национален институт по геофизика, геодезия и география – БАН

Уважаеми професор Стоянов,

Постъпилата документация за придобиване на научната и образователна степен „доктор“ на Цветан Спасов, докторант към катедра „Регионална и политическа география“ към Геолого-географски факултут на Софийския университет „Свети Климент Охридски“, е в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Правилника за прилагането му.

По отношение на обема (общо 204 страници, включително литературни източници, списък с публикациите на дисертанта, 12 таблици, 38 фигури и 15 приложения) и на съдържанието, дисертационният труд съответства на изискванията на правилника на първичното звено. В автореферата (стр.3) обаче съществуват някои недоглеждания: Според дисертанта, предложеният труд „се състои от 204 страници основен текст“. В същото време последната страница основен текст е 158-ма. На следващата страница започва литературата. Дори ако причислим заглавните страници и съдържанието на разглеждания труд към основния текст, разминаването между посочения обем и реалния размер на основния текст е поне 46 страници, което намирам за съществено (почти 30% от основния текст).

С изключение на горната забележка, авторефератът предлага достатъчно изчерпателна представа за целта, същността и резултатите на представения труд. Приложените три собствени публикации - две в сборници от конференции на Софийския университет и една в списание „Екосвят“ - са по темата на предложената дисертация. Въпреки че публикациите в реферирано научно списание не представляват задължително изискване, те биха дали възможност на дисертанта да придобие повече опит и вероятно да избегне някои от проблемите, които се срещат в предложения труд.

Така например, въпреки че списъкът с използваната литература не е най-съществената част на една дисертация, той е една абсолютно задължителна за всеки научен труд характеристика. Именно тя дава възможност на колегиума реално да оцени научната информираност на изследователя, неговата научна коректност, да се информира за източниците на направените изследвания и, не на последно място по значение, да отграничи неговите собствени изследвания, резултати и изводи. В този смисъл от представената библиографията има какво да се желае: тя издава прибързаност и може би дори небрежност, тъй като са налице грешки и недоглеждане, като липсва издател или автор, място или година на публикуване, а понякога всички тези задължителни изисквания заедно (напр. Woods, D.). Има няколко повторения на произведения, правописни грешки.

Предложеният дисертационен труд има съществени положителни страни и приноси, които трябва да бъдат подчертани:

- На първо място, темата на дисертационния труд е много сложна, но изключително актуална и значима за управленската теория и практика в областта на устойчивото развитие не само за България, но и за ЕС и в световен мащаб.
- Трудът е съпроводен с богат илюстративен материал – картографски, табличен и справочен. Представени са значителен брой ценни приложения.
- Трябва изрично да се отбележи много добрата ориентация на дисертанта сред много богатата българска, европейска и световна документация по въпросите на устойчивото развитие. Събран, обобщен, анализиран и оценен е огромен нормативен материал в тази област.
- Кандидатът демонстрира също и много добра литературна осведоменост - познават се основните произведения на повечето български автори в областта на устойчивото и регионалното развитие, анализирани са голям брой литературни източници. Цитираната статия на Русев, М. „Концептуални и институционални рамки на прехода към устойчиво развитие в България.”, публикуван в сборника „География и туризъм” (Китен, София: СУ ” Св. Климент Охридски”, 2002) доказва съществена и много положителна идейна роля на научния ръководител в разглеждания труд.
- Заслуга на автора е много добрия раздел за трансграничното замърсяване на атмосферния въздух в Европа, оценката на мястото на България в него, както и външнополитическите ангажменти на страната в това отношение.
- За значим авторски принос може да се смята и оценката на българската държавна политика и институционални механизми, които осъществяват препода към устойчиво развитие, както и направените препоръки за тяхното усъвършенстване, например, за допълнителни усилия за разработване и прилагане на Национална стратегия за устойчиво развитие.

- Може да се приеме за съществен принос, със значително практическо значение, и изводът за липсата на политическа воля за изпълнение на поетите пред Европейската общност задължения и то не само в областта на опазването на околната среда, което съществено забавя Европейската интеграция на страната.

Към предложената дисертация могат да бъдат отправени и съществени критични бележки. На първо място е налице разминаване между заглавието на разглеждания труд – „Концептуални приоритети и институционални механизми на прехода към устойчиво развитие в България” - и главния обект на изследване, а именно „глобалните, европейски и български измерения на екологичното пространство”. На второ място, самото понятие „екологично пространство” е много интересно и би могло да представлява приносен елемент в разглеждания труд. Неговото ясно дефиниране би дало възможност да се установи и съответно контролира точно какво ще бъде изследвано. Вместо това, изследваният обект се появява едва на три места в текста на предложения труд.

Връзката и съответствието между обекта и предмета на изследване също не са изложени ясно и обосновани. Така например, не е обяснено как обекта - „екологичното пространство” - е свързан с предмета - „...механизмите за интегриране на концепцията за устойчиво развитие в глобалната и европейска геоекологично политика с акцент върху трансграничното замърсяване и съответните външнополитически ангажименти на България”. При формулирането на предмета не е посочено, че всъщност в разглеждания труд се изследва само един вид трансгранично замърсяване – това на атмосферния въздух, нито се обосновава защо е избрано именно този вид замърсяване.

„Българското измерение” се представя в определението на предмета единствено чрез съответните външнополитически ангажименти на страната по отношение на трансграничното замърсяване, докато в структурата и текстът на самия труд виждаме много по-широко изследване на това измерение. Тук се имат предвид първите две точки на глава трета, а именно: 3.1.ГЕОЕКОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ НА СЪВРЕМЕННОТО СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ и 3.2.ЕВРОИНТЕГРАЦИЯ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ АСПЕКТИ НА ПРЕХОДА КЪМ УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ. Не се обосновава защо се налага включването на тези точки в структурата на предложената дисертация при положение, че те не са заявени като част от нейния предмет. Не на последно място по значение, концепцията за устойчиво развитие притежава още два много съществени икономически и социални аспекта и предложеният труд би спечелил, ако липсата на тяхното разглеждане беше обяснена.

Самата цел на изследването: „... да се установи степента на прилагане на концепцията за устойчиво развитие в политическото управление на България, според външнополитическите ангажименти, поети от страната пред ООН и ЕС, с основен

акцент върху трансграничното замърсяване на атмосферния въздух и борбата с климатичните промени.” е формулирана твърде неясно. В целта не фигурира изследването на „концептуални приоритети”, нито на „институционални механизми”, които обаче присъстват в заглавието. Не е ясно посочено каква е връзката между устойчивото развитие и трансграничното замърсяване и съответно какво обуславя включването на трансграничното замърсяване в дисертация с това заглавие.

В труда липсват съществени доказателства, че концепцията за устойчиво развитие изобщо се прилага в „политическото управление” на Република България. Не само България, едва ли някоя страна би могла да поеме подобни ангажименти. На практика дисертантът разглежда аспекти на българската екологична политика, например на политиката за устойчиво развитие на страната, но не анализира по какъв начин тя се „прилага” именно в политическото управление на държавата, което посочва като цел на този труд.

В анализа на автора на устойчивото развитие липсва много същественото темпорално измерение на това понятие. Едва ли може да бъде оправдан фактът, че в труд, посветен на устойчивото развитие, не се цитира, ако не коментира и използва, несъмнено най-широко цитираното определение на това понятие, развито от Комисията Брундтланд, въпреки че авторът изглежда запознат със самото произведение, тъй като то присъства в библиографията (виж Our Common Future, Report of the World Commission on Environment and Development, World Commission on Environment and Development, 1987. Published as Annex to General Assembly document A/42/427, Development and International Co-operation: Environment August 2, 1987.)

В предложения труд не липсват твърдения, неподкрепени с цитати или собствени изследвания, както и такива, смисълът на които убягва. В точка 2.3.2, например, се посочва, че „Характерен за умерените ширини на Европа е преобладаващият западен пренос на въздушни маси, предопределящи посоката в международните и регионални екологични отношения на континента.” В най-добрия случай трябва да се каже, че подобно твърдение е твърде опростенческо. За съжаление съществуват и други подобни примери:

„Поради тези причини през последните години много правителства и междудържавни организации усилено обсъждат необходимостта от създаване на глобални и регионални устойчиви икономики.” (стр. 42)

„Бързите темпове на разработване на неувреждащи природата технологии води до бърза екологизация на науката и образованието и все по-сериозното навлизане на екологичната тематика в училищата и университетите.” (стр. 43)

„Правото на потребителя да гласува и избира централни и местни власти е друг важен инструмент за промяна на статуквото.” (стр. 44)

„Политическата подкрепа на избирателите е способна да осигури нужната информация за социалните и екологични ефекти, които ще бъдат резултат от проектното финансиране.” (стр. 44-45)

„Особено важно е да се институционализират съответните държавни и неправителствени субекти, които да инициират, провеждат и контролират изпълнението на необходимите мерки и регулативни механизми.” (стр. 53)

„Характерен за умерените ширини на Европа е преобладаващият западен пренос на въздушни маси, предопределящ и посоката в международните и регионални екологични отношения на континента.” (стр. 77)

„Преносът на замърсени въздушни маси в резултат от природни или антропогенни причини има широко мащабен флуиден характер.” (стр. 90)

В заключение трябва да се подчертае, че въпреки демонстрирания значителен потенциал на дисертанта, представеният труд се нуждае от доработка в смисъла на горепосочените критични бележки, за да бъде приведен в пълно съответствие с изискванията за докторска дисертация. Редица детайли биха могли да бъдат посочени в евентуален разговор с кандидатката. Едва след подобна доработка, предложеният труд би задоволил основните критерии за получаване на степента „доктор” и би дал достатъчно основания за положително гласуване.

06.7.2011 г.

София

Изготвил:

Б. Кулов